

Perspektiver på praksisfaglighed Skoleudvikling og forandring på tværs

Julie Borup Jensen (red.)

Med bidrag af:

Karen Egedal Andreasen

Lars Bang Jensen

Bente Meyer

AALBORG UNIVERSITETSFORLAG

Perspektiver på praksisfaglighed
Skoleudvikling og forandring på tværs
Redigeret af Julie Borup Jensen

1. udgave, 1. oplag

© Redaktøren og Aalborg Universitetsforlag, 2021

Grafisk tilrettelæggelse af indhold og omslag: Tina Nielsen / Toptryk Grafisk ApS
Trykt hos Toptryk Grafisk ApS, 2022
Collage på forsiden: Christian Bang Jensen
ISBN: 978-87-7210-753-0

Udgivet af Aalborg Universitetsforlag | forlag.aau.dk

Udgivet med støtte fra Institut for Kultur og Læring, Aalborg Universitet

**FAGFÆLLE-
BEDØMT**

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af eller kopiering fra denne bog eller dele heraf er kun tilladt i overensstemmelse med overenskomst mellem Undervisningsministeriet og Copydan. Enhver anden udnyttelse er uden forlagets skriftlige samtykke forbudt ifølge gældende dansk lov om ophavsret. Undtaget herfra er korte uddrag til brug i anmeldelser.

Indhold

Forord	5
Del 1:	
Praksisfaglighed som fænomen	9
Kapitel 1: Praksisfaglighed	11
På vej mod en forståelse	
Kapitel 2: Praksisbegrebets genkomst i praksisfagligheden?	31
Et historisk blik på forholdet mellem håndværk, arbejde og skole	
Del 2:	
Bottom-up-tilgange til forandring og skoleforskning	51
Kapitel 3:	
Forskningscirkler og forandringsteori	53
Fra lokale skridt til begrebslige perspektiver	
Kapitel 4:	
Praksisfaglighed og praktisk tænkning:	73
Materialitet og forandring i skolens praksis	
Del 3:	
Kroppen, sanserne og den fysiske omverden i praksisfaglig undervisning	97
Kapitel 5:	
Praksisfaglighed: det fysiske læringsrum, læreprocesser og kultur	
Belyst gennem et projekt med fokus på praksisfaglighed	99
Kapitel 6:	
Praksisfaglighed: æstetiske aspekter af læring, undervisning og lærerfagligt skøn	119
Efterskrift og opsamling	139

Forord

Af Julie Borup Jensen

Med denne antologi præsenteres en række kapitler med teoretiske, empiriske og forskningsmæssige perspektiver på det nye begreb *praksisfaglighed*. Antologien er blevet til i et samarbejde mellem forskere på Aalborg Universitet, der har det tilfælles, at vi er optagede af samskabende forskning, især på uddannelsesområdet. Samskabende forskning foregår typisk i fagfelter, hvor fagprofessionelle mennesker er optagede af en praksis, der retter sig mod at have med en bestemt målgruppe at gøre, eksempelvis børn, skoleelever, unge, patienter, udsatte borgere osv. Samskabende forskning er kendetegnet ved, at alle parter opbygger hver deres forskellige typer af viden på hver deres område, men i en og samme proces. I denne antologi udfolder vi, med afsæt i et stort udviklingsprojekt på grundskole- og erhvervsskoleområdet, hvordan vi som forskere fik mulighed for at udvikle ny forskningsviden ved at deltage aktivt i læreres og lederes udviklingsprojekter i forhold til et nyt kompetence- og uddannelsesbegreb, nemlig praksisfaglighed. Praksisfaglighedsbegrebet gennemsyrrer således alle antologiens kapitler. Udover at de på hver deres måde kommer nærmere en forståelse af praksisfaglighed, viser de enkelte kapitler også, hvordan et begreb som praksisfaglighed giver både lærere, ledere, kommunale og andre konsulenter og andre aktører omkring grundskolen mulighed for at få øje på særlige områder af undervisningen, de udfører eller beskæftiger sig med hver eneste dag.

Det skal her også nævnes, at antologien er en samling af forskellige, selvstændige kapitler, der kan læses uafhængigt af hinanden. Imidlertid henviser de enkelte kapitler til hinanden på tværs af og gennem antologien, da forskerne har samarbejdet tæt både i forsknings- og udviklingsprojektet *Praksisfaglighed i skolen* og i udarbejdelsen af antologien. Derfor kan antologien læses i sammenhæng, men man kan også dykke ned i de enkelte dele af antologien, hvis man har en særlig interesse i det enkelte kapitels perspektiv på enten skoleudvikling, forskning eller praksisfaglighedsbegrebet.

Herudover er antologiens indhold samlet i tre tematiske dele med to kapitler i hver. Disse temaer er *Del 1: Praksisfaglighed som fænomen*, *Del 2: Bottom-up-tilgange til forandring og skoleforskning* og *Del 3: Kroppen, sanserne og den fysiske omverden i praksisfaglig undervisning*.

Antologiens kapitler om praksisfaglighed

I antologiens første del, *Praksisfaglighed som fænomen*, indgår to kapitler. Det første, ”Praksisfaglighed – på vej mod en forståelse”, er en form for projektfortælling fra forsknings- og udviklingsprojektet *Praksisfaglighed i skolen*, som gengiver, hvordan begrebet praksisfaglighed udviklede sig igennem mange aktørers arbejde i og på projektet. Det andet, nemlig Lars Bangs kapitel 2, ”Praksisbegrebets genkomst i praksisfagligheden?”, fokuserer på analyser og fortolkninger af policyforståelser. Han peger på, at praksisfaglighed kan forstås i et historisk perspektiv, og hans kapitel bidrager til en forståelse af de bevægelser, der ligger bag, at praksisfaglighed opstår som begreb i lige præcis denne historiske tid, vi befinder os i.

De to næste bidrag, Julie Borup Jensens kapitel 3, ”Forskningscirkler og forandringsteori”, og Bente Meyers kapitel 4, ”Praksisfaglighed og praktisk tænkning”, udgør indholdet i antologiens del to, der handler om *bottom-up*-tilgange til forandring og skoleforskning. De kaster på hver deres måde lys over, hvordan vidensudvikling i et nationalt udviklingsprojekt med mere end 200 deltagere kan gribes an i en tilnærmet *bottom-up*-proces. Borup Jensen forklarer i sit kapitel den overordnede teoretiske baggrund for kombinationen af metoden forskningscirkler og tilgangen forandringsteori, og viser med eksemplet *Praksisfaglighed i skolen*, hvordan forskningscirkler med forandringsteoretisk rammesætning kan udvikle forskningsviden *bottom-up*. I sit kapitel giver Meyer et detaljeret indblik i, hvordan metoden konkret udfoldede sig i et specifikt forskningscirkelforløb. I et socio-materielt perspektiv beskriver Meyer konkret materialitet som en mulighed for lærerne for at reflektere over de praktiske sider af deres undervisning gennem skabelsen af konkrete, visuelle modeller over og af deres handlinger. På den måde bliver praksisfaglighed ’virkeligt’, og således viser Meyer, hvilken betydning modellering kan have for udvikling af både praktisk og forskningsmæssig viden.

I del tre, med temaet kroppen, sanserne og den fysiske omverden i praksisfaglig undervisning, giver Karen E. Andreasen i kapitel 5, ”Praksisfaglighed: det fysiske læringsrum, læreprocesser og kultur”, en række perspektiver på, hvordan det fysiske læringsrum faciliterer eller modvirker kropslighed i læreprocesser og generelt har indflydelse på elevernes handlingsrum og sociale samspil. Hun finder, at det fysiske læringsrum påvirker deres mulighed for erfaringsudvikling, og det påvirker også, hvordan sociale og faglige læreprocesser kan udfolde sig i undervisningen. Julie Borup Jensens kapitel 6, ”Praksisfaglighed og æstetiske aspekter af læring og undervisning”, har fokus på de sanselige sider af både fagene og undervisningen. I sine analyser af forskningscirkelarbejde finder hun, at begrebet praksisfaglighed giver lærere en mulighed for at få øje på sanselighedens betydning i mange forskellige faglige sammenhænge med eleverne,

og at elevernes kropslighed får ny betydning med et fokus på praksisfaglighed i obligatoriske fagforløb.

På tværs af temaerne rummer de enkelte kapitler desuden en række indholdsmæssige perspektiver på, hvad praksisfaglighed kan være, og hvordan den kan forstås. Lars Bang viser i kapitel 2 således tilbage til en mangeårig pædagogisk diskussion om forholdet mellem teori og praksis, som både Bente Meyer i kapitel 4 og Karen E. Andreasen i kapitel 5 på hver sin måde udfolder i et perspektiv på materialitet, læring og praksis. I forhold til selve det at udvikle begrebet praksisfaglighed, og det med udgangspunkt i udviklingsprojektet, giver to af kapitlerne, Bente Meyers (kapitel 4) omhandlende materialitet i forskningscirkulararbejde og Julie Borup Jensens (kapitel 6) om æstetiske aspekter af lærernes undervisningspraksis, eksempler på, hvordan konkret forskningscirkulararbejde inden for rammerne af et storskalaprojekt som det beskrevne ikke kun har bidraget til udvikling af praksis, men også til udvikling og indholdsbestemmelse af det nye begreb, praksisfaglighed.

Uanset fokus har kapitlerne imidlertid det tilfælles, at de byder ind med filosofiske, læringsteoretiske, pædagogiske og didaktiske perspektiver, der kan bidrage til en dybere forståelse af praksisfaglighed, og tilsvarende går mange af de ovenstående overvejelser, nedslagspunkter og områder igen og afspejles i kapitlerne. Herudover bidrager de både direkte og indirekte til at vise, hvordan et storskala-udviklingsprojekt kan udformes og gennemføres, så praksisnærheden i at have skoler med i udviklingen af et begreb kan bevares.

Del 1:

Praksisfaglighed som fænomen

Første del af antologien handler om praksisfaglighed som et nyt fænomen på skoleområdet i Danmark. Temaets første kapitel behandler således de store linjer i det forsknings- og udviklingsprojekt om praksisfaglighed, *Praksisfaglighed i skolen*, som Undervisningsministeriet igangsatte som en del af aftalen mellem den daværende regering og aftalepartierne i forhold til et stærkere fokus på de praktiske dimensioner af grundskolens fag. Dernæst behandles praksisbegrebet historisk. Begge kapitler søger dermed at indholdsbestemme praksisfaglighed som fænomen, dels ud fra det aktuelle udviklingsarbejde, der pågik i 2019 i regi af det ministerielle projekt, og dels ud fra en historisk situering af den måde, hvorpå 'praksis' har været opfattet og indarbejdet i grundskolens nyere historie. Del 1 er dermed et forsøg på at indsnævre, hvad antologiens øvrige dele tematiserer med hver deres fokus (forskningstilgange (del 2) og kroppen i læreprocesser (del 3)).